

Eesti elukestva õppe strateegia 2020

Kokkuvõte

Eestis on vaja jagatud arusaama sellest, millist teed pidi liikuda teadmiste- ja innovatsioonipõhise ühiskonna suunas. Oleme edukad vaid juhul, kui teadvustame vajadust pidevalt juurde ja ümber õppida, olla ettevõtlik ja loov, et kiirelt muutuv keskkonnas toime tulla. Elukestva õppe strateegia on haridusvaldkonna tähtsamaid arenguid suunav dokument, mis on aluseks 2014-2020 perioodi riigi hariduseelarve valikutele ning mille põhjal töötatakse välja temaatilised programmid.

Elukestva õppe strateegias nähakse üldeesmärgina kõigile Eesti inimestele nende vajadustele ning võimetele vastavate õpivõimaluste loomine kogu elu jooksul, et tagada neile isiksusena võimalused väärikaks eneseteostuseks ühiskonnas ja tööelus.

Selle teostumiseks seatakse dokumendis viis strateegilist eesmärki:

1. UUE ÕPIKÄSITUSE RAKENDAMINE: Iga õppija individuaalset ja sotsiaalset arengut, kriitilist mõtlemist, loovust ja ettevõtlikkust arendavat õpikäsitus rakendatakse kõikidel haridustasemetel ja õppeliikides.
2. PÄDEVAD JA MOTIVEERITUD ÕPETAJAD JA ÕPPEASUTUSTE JUHID: Õppeasutustes töötavad pädevad ja motiveeritud õpetajad ja juhid, kelle tööd hinnatakse tulemuse järgi ning tasustatakse vääriliselt.
3. ELUKESTVA ÕPPE JA ENESETEOSTUSVÕIMALUSTE VASTAVUS: Kvaliteetsed, paindlikud ja mitmekesiste valikutega ning tööturu arenguvajadusi arvestavad õppimisvõimalused ja karjäärinõustamine aitavad parandada Eesti inimeste teadlikkust eneseteostusvõimalustest tööelus ning suurendada erialase kvalifikatsiooniga inimeste arvu erinevates vanuserühmades.
4. ÕPPIMINE DIGIAJASTUL: Õppijad ja õpetajad rakendavad otstarbekalt ja tulemuslikult digiõpet, mille toel uueneb õpikäsitus ja paranevad õpioskused.
5. ÕPPES OSALUSE KASV JA TULEMUSLIK RAHASTAMINE: kasvanud on elukestvas õppes osalus ja strateegia teiste eesmärkide saavutamist toetab tõhus rahastamine.

Eesmärkide saavutamist mõõdetakse järgmiste võtmeindikaatoritega (sihttasemed 2020):

- Rahulolu elukestva õppe toimimisega;
- Erialase kvalifikatsiooniga täiskasvanute osakaal on vähemalt 75%;
- Täiskasvanute õppes osaluse määr on 20%;
- Madala haridustasemega mitteõppivate 18-24 aastaste noorte osakaal on alla 9,5% ;
- Noorte (20-34 aastaste) tööhõive määr, kes on lõpetanud õpingud vastavalt 1-3 aastat tagasi, on vähemalt 82%;
- Digipädevustega inimeste osakaal 16-74 aastaste earühmas on 80%.

Elukestva õppe strateegia 2020 koostamine on olnud kahe-etapiline. Eesti Koostöö Kogu, Eesti Haridusfoorumi ja Haridus- ja Teadusministeeriumi ühistöös töötati aastatel 2009-2011 välja kavand „Eesti hariduse viis väljakutset – haridusstrateegia 2012 – 2020“. Seda aluseks võttes koostas Käesoleva strateegia juhtkomisjon, mis kutsuti ellu haridus- ja teadusministri käskkirjaga nr. 100 1.03.2013. Strateegia koostamist nõustas nõukoda, kuhu kuulusid 2011. a. valminud dokumendi

Comment [HM1]: link dokumendile

Comment [HM2]: link käskkirjale

koostajad. Erinevalt varem koostatud haridusstrateegia projektidest on käesolev strateegia valikute strateegia, kus käsitletakse vaid kõige olulisemaid elukestva õppe toimimise kitsaskohti, millele lahenduse leidmine on ühiskonna jaoks kriitilise tähtsusega. Valik ei tähenda, et need teemad, mis dokumendis kajastamist ei leia, poleks olulised. Aruteludes jõuti arusaamisele, et strateegiast tuleb kõrvale jätta tegevused, mis toimivad juba piisavalt hästi.

Elukestev õpe. Visioon aastaks 2020

Elukestev õpe hõlmab tavapärase haridussüsteemi (lasteaed, põhikool, gümnaasium, kutseõppeasutus, kõrgkool) kõrval ka väljaspool formaalharidussüsteemi pakutavat täiend- ja ümberõpet ning mitteformaalset ja informaalset õpet kogu selle mitmekesisuses. Väga palju võimalusi uute teadmise ja oskuste omandamiseks annab töökoht, samuti osalemine kodanikuühiskonna organisatsioonide tegevuses või interneti kaudu pakutavas virtuaalruumis, kus saab õppida individuaalselt või koos teistega. Ettevõtted pakuvad töötajatele üha rohkem õppimisvõimalusi, et nad saaksid parandada oma oskusi organiseeritud, ent mitteformaalse õppe teel. Informaalne õpe muutub järjest olulisemaks globaalses ja tihedalt ühendatud maailmas, kus inimestel on tehnoloogia abil võimalik omandada teadmisi lugematul hulgal eri viisidel, kasutades näiteks avatud haridusvõimalusi ja osaledes e-õppes.

Eesti elukestva õppe strateegias mõistetakse õppijatena kõiki – nii lapsi, noori kui ka täiskasvanud. Ka õpetajana peame silmas kõiki, kes õpetavad lasteaedades, üldhariduskoolides, kutsekoolides, kõrgkoolides, huvikoolides ning täiendõppes, koolijuhtidena nende õppeasutuste juhte. Õpikäsitusena mõistame arusaama õppimise olemusest, eesmärkidest, meetoditest ja erinevate osapoolte rollist õppeprotsessis.

Elukestva õppe süsteemi arendamisel on olulised järgmised väärtused:

- õppija aktiivne osalus ja vastutus;
- koostöö ja üksteiselt õppimine;
- õpivõimaluste kvaliteet, info läbipaistvus ja usaldusväärsus;
- avatus ja rahvusvaheline koostöö;
- tõenduspõhine otsustamine.

Visioon 2020

Õppimine on eluviis, inimesed tajuvad, et õppimine ja enesearendamine on nende endi teadlik valik ja vastutus. Õpetamisel ja hindamisel arvestatakse igaühe arengut, peetakse tähtsaks võtmepädevusi, kriitilise mõtlemise ja koostööoskust, loovust, ettevõtlikkust. Digiõppe toel on rakendunud uus õpikäsitus, õpe on paindlik ja huvitav ning õpioskused head.

Teadlike erialavalikute tegemiseks on kõigile inimestele kättesaadavad asjalik info ja nõustamine. Pakutakse mitmekesiseid, paindlikke ja eneseteostuseks vajalikke koolitusvõimalusi. Tööandjad osalevad aktiivselt õppe sisu kujundamisel ning pakuvad praktika- ja töökohapõhise õppe võimalusi.

Õpetaja amet on mainekas ja kõitev, palk ameti vääriline.

Kodulähedane ja kvaliteetne põhiharidus on kättesaadav kõikjal Eestis, kõrgetasemeline ja valikuterohke kutse- ja gümnaasiumiharidus igas maakonnas.

Eesti kõrgharidus on atraktiivne nii Eesti kui välismaa õppuritele.

Rahulolu elukestva õppega on tõusnud.

Võtmeindikaatorid

- Rahulolu elukestva õppe toimimisega;
- Erialase kvalifikatsiooniga täiskasvanute osakaal on vähemalt 75%;
- Täiskasvanute õppes osaluse määr on 20%;
- Madala haridustasemega mitteõppivate 18-24 aastaste noorte osakaal on alla 9,5%;
- Noorte (20-34 aastaste) tööhõive määr, kes on lõpetanud õpingud vastavalt 1-3 aastat tagasi, on vähemalt 82%;
- Digipädevustega inimeste osakaal 16-74 aastaste earühmas on 80%.

Elukestva õppe süsteemi edusammud ja kitsaskohad

Edusammud:

1. Haridus on Eesti ühiskonnas kõrgelt väärtustatud – seda on ajalooliselt peetud individuaalse edu tagatiseks ning riigi arengu peamiseks veduriks.
2. Rahvusvahelised võrdlusuuringud näitavad, et enamik õppijaid omandavad head baasoskused. Õppijate sotsiaalmajandusliku tausta mõju õpitulemustele on väike.
3. Elukestvas õppes osalemise määr on kasvanud.
4. Vähenenud on õppijate väljalangevus põhikoolist.
5. Laste osalus koolieelsetes lasteasutustes on kõrge, mis loob head eeldused sujuvaks üleminekuks kooliellu.
6. Välja on arendatud andmebaasid õppijate, õppeasutuste, õpitulemuste kohta, mis võimaldavad jälgida arengut ja suunata ressursid sinna, kus seda kõige rohkem vaja.
7. Keelekümbeluse meetodika rakendamine on toonud häid tulemusi ja suurendanud venekeelsete noorte lõimumist Eesti ühiskonnas.
8. Alternatiivsed lähenemised (nt Noored kooli, Tagasi kooli, erakoolid, waldorfkoolid) on muutunud formaalharidussüsteemi paindlikumaks, uuenduslikumaks, mitmekesisemaks.
9. Õpi- ja töötingimused kutse- ja kõrgkoolides on kaasaegsed. Kutseõppeasutuste võrk on korrastatud.

Kitsaskohad:

1. Uus õpikäsitus ja õppijate eri tüüpi andekuste väärtustamine ning erivajaduste märkamine ei ole muutunud õppeprotsessi lahutamatuks osaks.
2. Väljalangevus (eriti meessoos) on kõikidel õppetasetel ja õppeliikides kõrge.
3. Ligi kolmandik Eesti tööealisest elanikkonnast on erialase ettevalmistuseta.
4. Käärid elukestva õppe raames pakutava ja tööturul vajaliku vahel on liiga suured. Õppeasutused ja töömaailm ei tee elukestva õppe süsteemi arendamiseks aktiivset koostööd.
5. Õpetaja elukutse ei ole atraktiivne: noorte ja meesõpetajate osakaal ning konkurss õpetajakoolituse õppekavadele on väike.
6. Info tööturu ja majanduse arengute kohta pole süsteemne ja karjäärinõustamisteenused on ebaühtlase kvaliteedi ja kättesaadavusega.

7. Tänapäevane gümnaasiumivõrk ei arvesta õppurite arvu suurt vähenemist, väikesed gümnaasiumid ei suuda pakkuda mitmekesiseid ning kvaliteetseid õpivõimalusi.
8. Kutseharidus pole kujunenud kvaliteetseks edasiõppimisvõimaluseks, tööturu jaoks ei valmistata piisaval arvul ette oskustöötajaid.
9. Vene õppekeelega põhikoolid ei kindlusta kõigile head eesti keele oskust ning õppijate baasoskused on põhikooli lõpuks nõrgemad kui eesti õppekeelega koolis.
10. Õppijate ligipääs digitaristule ja digitaalne õppevara on puudulik ja ebaühtlane.
11. Eesti tööealisest elanikkonnast ca kolmandikul puuduvad minimaalsed digioskused.
12. Ühiskonnas mõistetakse hariduse ja koolide kvaliteeti liiga riigieksamite tulemuste kesksena.
13. Tõenduspõhine otsustamine ning hariduspoliitika toimimise hindamine ei ole muutunud valdavaks, see muudab konsensuse loomise hariduspoliitiliste valikute tegemisel keeruliseks.

Strateegilised meetmed

I Uue õpikäsituse rakendamine

Õppijakesksust, võtmepädevuste olulisust, vajadust siduda õppeprotsessis uus teadmine olemasolevaga ning lõimida erinevate aine- ja eluvaldkondadega, õppida/õpetada mitte faktiteadmisi, vaid „õppida/õpetada õppima“, õppida ja lahendada probleeme meeskonnas – seda on rõhutatud kõigis viimasel kümnendil riiklikult kehtestatud nõuetes tasemehariduse õppekavadele. Lähiaastate pingutused tuleb suunata sellele, et need nõuded rakenduksid. Õpetaja (sh õppejõud) ei ole 21. sajandil mitte infoallikas, vaid seoste looja ja väärtushoiakute kujundaja, kelle ülesanne on arendada õppijas kriitilist ja loovat mõtlemist, analüüsioskust, ettevõtlikkust, meeskonnatöö ning kirjaliku ja suulise eneseväljenduse oskusi. Õpetaja roll on toetada õppija kujunemist ennastjuhtivaks õppijaks, kes tuleb iseseisvalt toime muudatustega keskkonnas ning võtab vastutuse oma arengu ja õpivalikute eest. Õpetajate ja tugispetsialistide meeskonna individuaalne lähenemine igale õppijale annab võimaluse toime tulla nõrgematel ning pakkuda väljakutseid võimekamatele läbivalt kõikidel haridustasemetel – ja õppevormides.

Eesmärk on iga õppija individuaalset ja sotsiaalset arengut toetava, loovust ja ettevõtlikkust arendava õpikäsituse rakendamine kõigil haridustasemetel ja õppeliikides.

Strateegilised meetmed:

1 Hindamisepõhimõtete muutmine: Eksamitel, tasemetöödel, koolide välis- ja sisehindamisel hinnatakse, mil määral on kool suutnud uut õpikäsitust rakendada, sh kas õppijad on omandanud riiklikes õppekavades kirjeldatud teadmised ja pädevused, kas kool on loonud keskkonna, mis toetab iga õppija individuaalset arengut.

Õppija ning kooli kui õppiva organisatsiooni tulemuslikkuse hindamisel liigub rõhuasetus kujundavale hindamisele, mis toetab õppimist ja iga õppija individuaalset arengut. Kujundava hindamise puhul seavad hinnatav ja hindaja – õppija ja õpetaja – lati nii kõrgele, et see oleks jõupingutust rakendades ületatav. Seega ei ole põhitähelepanu mitte sellele, et panna hinne lõpptulemusele, vaid selgitada välja lähteolukord, seada ühiselt eesmärk ning valida viisid ja vahendid, mis kõige tõhusamalt toetaksid eesmärgi saavutamist. Õppija muutub objektist subjektiks, osaleb õppeprotsessi kavandamisel, võtab vastutuse tulemuse saavutamise eest ning saab õpetajalt arengut toetavat tagasisidet, muuhulgas kokkulepitud võtmepädevustele.

Omanäolise koolikultuuri arendamiseks on vajalik hindamistegevuste mitmekesisus. Riiklikus välishindamissüsteemis tuleb rohkem tähelepanu pöörata võtmepädevuste hindamisele ning ainetevahelisele lõimingule, kooli tasandil õppearendustöö terviklikule juhtimisele.

Tähtis on leida õige tasakaal kokkuvõtva (arvestusliku) ja kujundava hindamise vahel nii õppijate kui ka õppeasutuste hindamisel. Selleks on vajalikud järgmised tegevused:

- Riiklikus välishindamissüsteemis (riigieksamid, tasemetööd) pööratakse rohkem tähelepanu võtmepädevuste, probleemilahendusoskuse hindamisele ning ainetevahelisele lõimingule. Õpetajad rakendavad mitmekesiseid hindamismeetodeid, kaasavad õppija õppeprotsessi eesmärgistamise ja kavandamise, suurendades nii tema õpimotivatsiooni ja koolimeeldivust. Õppija saab õpetajalt regulaarselt tagasisidet oma õpitulemustele, sh võtmepädevuste omandamisele.
- Õppija arengu hindamisel kasutab õpetaja selleks otstarbeks välja töötatud hindamisvahendid.
- Õppeasutuse tulemuslikkuse hindamisel eelduse kooli eneseanalüüsi läbiviibimine, mille rõhuasetus on õppe- ja kasvatusprotsessil, selle tõhususe ja tulemuslikkuse ning erinevate osapoolte rahuloluküsitluste tulemuste analüüsil. Selleks on vaja kasvatada koolimeeskonna liikmete eneseanalüüsi oskust ja refleksioonivõimekust. Kooli pidaja tagab pädeva tagasiside kooli eneseanalüüsi tulemustele ning toetab parenduste elluviimist. Esmajoones pööratakse tähelepanu neile valdkondadele, mis on kriitilise tähtsusega uue õpikäsituse rakendamisel.
- HTM töötab koostöös sidusrühmadega välja üldhariduskooli kvaliteedinäitajad, mis mõeldavad kooli õppe- ja kasvatusprotsessi tulemuslikkust, tõhusust ja osapoolte rahulolu. Tulemuste hindamisel analüüsitakse kvaliteedinäitajaid nende dünaamikas ning rakendatakse diferentseeritud lähenemist: tugevamaid tunnustatakse, nõrgemate õpitulemustega koolidele tagatakse sobilik abi. Koolijuhi töö tulemuslikkuse hindamisel võetakse aluseks kooli kvaliteedinäitajad.

2. Õppe sisu ja mahu vastavusse viimine õppekavades seatud eesmärkide ja õpitulemustega (sh võtmepädevustega). Tänapäevaks on sisuliselt kõikide õppetasemete ja haridusliikide õppekavadesse kirjutatud sisse eesmärgid ja õpitulemused, mis arvestavad erinevates riiklikes regulatsioonides (põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava, kutseharidusstandard, kõrgharidusstandard) ning kutsestandardites kirjeldatud õpitulemustega (sh võtmepädevustega). Selleks, et hinnata, kas õppe sisu, maht, meetodid ja hindamine toetab parimal moel seatud eesmärkide ja õpitulemuste saavutamist, on vajalikud järgmised tegevused:

- Haridus- ja Teadusministeerium käivitab põhikooli ja gümnaasiumi riiklike õppekavade ainekavade sisu ja mahu analüüsi ning vajadusel muutmise.
- Kõrghariduses viiakse Haridus- ja Teadusministeeriumi algatusel läbi uuring, mille eesmärgiks on hinnata sidusust õppekava eesmärkide, õpiväljundite, õppemeetodite, auditoorse ja iseseisva töö mahtude ning hindamismeetodite vahel ning pakkuda välja ettepanekud muudatusteks

3. Üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuse õpetajate ja koolijuhtide koolitussüsteemi kujundamine, kus keskseks eesmärgiks on koolijuhi ja õpetaja rolli ümbermõtestamine, et nad suudaksid luua keskkonna, kus tähelepanu all on iga õppija areng ja potentsiaali väljaarendamine

ning erinevad isiksuslikud erinevused on väärtustatud. Seejuures tuleb üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste õpetajate täiendkoolituses leida mõistlik tasakaal riigi tasandil pakutava (ja keskselt koordineeritud) ning teisalt, koolide spetsiifikast ja õpetajate arenguvajadustest tuleneva täiendõppe vahel.

Selleks on vajalikud järgmised tegevused:

- Õppeasutused arendavad välja strateegia eesmärgi toetavad ning praktilise tööga tihedalt integreeritud õpetajate esma- ja täiendõppekavad ning kasutavad tõhusaid õppemeetodeid ja paindlikke õppevorme, motiveerides õpetajaid omandatud teadmisi ja oskusi oma töös parimal moel rakendama.
- Riiklikul tasandil pakutakse kutseõppeasutuste õpetajatele täiendkoolitusi üld- ja erialaainete paremaks lõimimiseks, rõhutades võtmepädevuste omandamise tähtsust. Luuakse kutseõpetajate ettevõtetes stažeerimise süsteem. Koolijuhtide täiendkoolituse pakkujad seavad õppekavades keskele kohale õppe-kasvatustsükli juhtimise ning uue õpikäsituse rakendamise.
- Õppeasutused loovad rohkem paindlikke võimalusi õpetajate ümberõppeks (uus ainevaldkond, haridustehnoloogi lisakompetents jms). HTM loob võimaluse alternatiivseteks sisenemisteedeks õpetajaametisse.

4. Uue õpikäsituse rakendamist toetavate ühisprojektide programmi käivitamine.

Haridus- ja Teadusministeeriumi käivitab programmi, mille raames toetatakse õpetajate ja õppeasutuste omavahelist koostööd ja üksteiselt õppimist läbivalt **kõigil haridustasemetel**. Meeskonnatöö kõige erinevates vormides on haridussüsteemi edu võti: oluline on aineõpetajate omavaheline koostöö aine õpitulemuste ja võtmepädevuste lõimisel, aineõpetajate ja tugispetsialistide koostöö õpilaste käitumisprobleemide lahendamisel ja õpiraskuste analüüsil, koostöö uute meetodiliste lahenduste väljatöötamisel, tegevusuuringute läbiviimisel, ühisprojektides ülikoolide õppejõudude ja teaduritega.

5. Kompetentsikeskuste väljaarendamine õpetajakoolituse ning kasvatusteaduste arengu eest vastutavate Tallinna Ülikooli ja Tartu Ülikooli juures koos kasvatusteaduslike uuringute programmi käivitamisega, mille teemade rahastus lähtub riigi haridusstrateegilistest prioriteetidest ja on suunatud kõigi haridustasemetete arenguvajadustele. Mõlemad ülikoolid peavad seadma õpetajakoolituse ja kasvatusteaduse oma prioriteetide hulka ning võtma vastutuse valdkonna arendamise eest. Selleks on vajalikud järgmised tegevused:

- Ülikoolidega sõlmitavatesse tulemuslepingutesse kirjutatakse konkreetsed õpetajakoolituse ja kasvatusteaduste valdkonna arengueesmärgid ning nende täitmist hinnatakse, kaasates pädevaid eksperte.
- Tulemuslepingud sätestavad muuhulgas järgmisi ülesandeid:
 - muuta õpetajakoolituse valdkonnas õppimine köitvaks;
 - tõhustada praktikat ja lõimida teoreetilised õpingud praktikaga;
 - koondada parimad kogemused maailmast ja Eesti metoodiline oskusteave, analüüsida seda, levitada heade praktikate näiteid kõikidele Eesti haridusasutustele;
 - pakkuda õpetajatele aine-, kutseõppe ja ülddidaktika alast nõustamist;

- pakkuda keskkonda uute innovaatiliste lahenduste väljatöötamiseks;
 - algatada ja koordineerida ülikoolide ja koolide ühisprojekte ja uuringuid;
 - arvestada õppejõu töö hindamisel ja tasustamisel tema panust koolihariduse edendamisel;
 - viia läbi uuringuid lähtuvalt riigi haridusstrateegilistest prioriteetidest.
- Uue õpikäsituse rakendamiseks kõrghariduses pakuvad mõlemad ülikoolid kõrgkoolididaktika kursuseid, mille arendus toetub vastavale teadus- ja arendustööle ning mille valik on mitmekesine, arvestades erinevate õppijate ootuste ja vajadustega.

II Pädevad ja motiveeritud õpetajad ja õppeasutuste juhid

Õpetaja ja koolijuhi roll on muutuste elluviimisel võtmetähtsusega. Õpetajaamet pole eri põhjustel piisavalt atraktiivne, paljud õpetajad on ülekoormatud ning õpetajate palk pole konkurentsivõimeline.

Eesmärk on õpetaja/ õppejõu ja koolijuhi töö hindamise ja tasustamise vastavusse viimine nendel ametikohtadel esitatavate nõuete ja töö tulemuslikkusega.

Strateegilised meetmed:

1. **Õpetajate keskmise töötasu tõstmine tasemele, mis tagab selle, et koolis töötamine muutuks arvestatavaks valikuks parimatele.** Õpetaja keskmine palk tuleb tõsta tasemele, mis on võrdne Eesti keskmise kõrgharidusega spetsialisti palgaga, et
 - suurendada õpetajakutse atraktiivsust (sh noorte ja meeste seas),
 - luua konkurents õpetaja ametikohale, mis võimaldab ametisse valida parimaid,
 - võimaldada diferentseerida õpetajate töötasu lähtuvalt töö tulemuslikkusest.
2. **Õpetaja töö hindamine ja tasumäära kehtestamine lähtuvalt tema tööpanusest ja tulemuslikkusest.** Õpetaja töö hindamisel on võtmeroll koolijuhil. Koolijuhi ülesanne on anda õpetajale regulaarselt tagasisidet tema tööpanuse ja tulemuslikkuse kohta ning toetada õpetaja professionaalset ja isiksuslikku arengut. Üldtööaja põhine lähenemine võimaldab koolijuhil ühtlasemalt jagada tegelikku töökoormust õpetajate vahel, soodustab individuaalset lähenemist igale õppijale, motiveerib osalema kooli arendustegevuses, õpetajaks õppimisel ülikoolis, praktika juhendamisel ning väärtustab õpetaja eneserefleksiooni ja oma töö analüüsi. Selleks on vajalikud järgmised tegevused:
 - Täienduskoolituse pakkumine õpetajatele ning kasutajasõbraliku eneseanalüüsi keskkonna loomine, milles õpetajal on võimalik oma oskusi testida. Eneseanalüüsi keskkond lähtub õpetaja kutsestandardites kirjeldatud pädevustest.
 - Regulaarsete arenguvestluste läbiviimine õppeasutuse juhi ning õpetaja vahel, kus rõhk on uue õpikäsituse rakendamisel. Koolijuht väärtustab individuaalset lähenemist igale õppijale, motiveerib õpetajat osalema kooli arendustegevuses ning õpetajakoolituse erinevates vormides.
 - Õpetaja töötasu määramisel võtab koolijuht aluseks õpetaja töö tulemuslikkuse. Põhimõtteliste erisuste vältimiseks õpetajate töö tasustamisel töötavad koolijuhtide (kutseõppeasutuste ja üldharidusekoolide juhid) ühendused välja

Comment [HA3]: soov on näha kalukaltsiooni, kus see oleks 1,3 x kõrgem kõrgharidusega spetsialisti keskmisest palgast

õpetajate tööpanuse ja tulemuslikkuse hindamise mudeli ning rakendavad seda lähtuvalt oma kooli eripärast.

3. Üldhariduskooli ja kutseõppeasutuse juhi pädevusnõuete kehtestamine ja nende regulaarne hindamine.

Koolijuhi roll koolikultuuri kujundamisel on määrava tähtsusega, sest õpikeskkond sõltub ennekõike koolijuhist – kas ta väärtustab, motiveerib ja toetab õppijat ning võimaldab tema potentsiaali välja arendada, kas õpetajate ning teiste kooli töötajate arengut toetatakse, kas kool teeb tulemuslikku koostööd kogukonnaga. Selleks, et Eesti koole juhiksid pädevad ja motiveeritud koolijuhid, kes tahavad ja suudavad ellu viia strateegias kirjeldatud eemärke, on vajalikud järgmised tegevused:

- Alus-, üld- ja kutseõppeasutuste juhtide ühendused ning koolipidajad töötavad välja ja HTM kehtestab koolijuhi pädevusnõuded, mis arvestavad muuhulgas uue õpikäsituse rakendamise eesmärgiga.
- Haridus- ja Teadusministeerium käivitab koolijuhtide järelkasvu programmi, kuhu valitakse konkursi alusel parimad kandidaadid.
- HTM korraldab koostöös omavalitsusliitudega koolijuhtide regulaarse välishindamise, nimetades selle eest vastutava organisatsiooni. Hindamise tulemusel saab koolijuht professionaalset tagasisidet oma tööle lähtuvalt kooli tulemuslikkusest ja ning soovitusi täiendõppeks.

4. HTMi algatusel ja koostöös ekspertidega käivitatakse programmid õpetajaameti populariseerimiseks, et õpetaja amet muutuks arvestatavaks valikuks nii noortele kui neile, kes kaaluvad elukutse vahetust.

III Elukestva õppe ja eneseteostusvõimaluste vastavus

Teadmiste põhine ja kõrgema lisandväärtusega majandus tekitab keskkonna, mis motiveerib inimest võtma vastutust ja initsiatiivi oma potentsiaali parimaks rakendamiseks. Elukestva õppe süsteemi sujuvaks ja isereguleerivaks toimimiseks on vajalik, et õppekavad oleksid asjakohased ja info tööturu ning majanduse arengute kohta kõigile lihtsalt kättesaadav. Inimeste õpivalikuid suunatakse eelkõige asjaliku info ja nõustamise kaudu.

Eesmärk on kvaliteetsed, paindlikud ja mitmekesiste valikutega ning tööturu arenguvajadusi arvestavad õppimisvõimalused ja karjäärinõustamine, mis aitavad parandada Eesti inimeste teadlikkust eneseteostusvõimalustest tööelus ja suurendada erialase kvalifikatsiooniga inimeste arvu erinevates vanuserühmades.

Strateegilised meetmed:

1. HTM, MKM ja SoM koostöös käivitatakse **regulaarne ja süsteemne tööjõuvajaduse seire-, prognoosi- ja tagasisidestamise süsteem**, mille raames analüüsitakse Eesti erinevate majandussektorite tööjõu arenguvõimalusi ja –vajadusi tervikvaates, kasutades selleks kvantitatiivsete meetodite kõrval ka kvalitatiivseid. Elukestvat õpet planeeritakse kutsetegevuse valdkondade põhiselt. Analüüsi- ja prognoositulemused on sisendiks kvalifikatsiooni- ja karjäärinõustamissüsteemile, õppeasutustele õppekavaarendusteks ning

erinevatele ametkondadele, kes rahastavad õppetegevusi. Sellise lähenemise eelduseks on tööandjate aktiivne ja sisuline osalus elukestva õppe süsteemi kujundamisel.

Selleks kutsutakse kokku kaks kogu, kelle ülesanded on järgmised:

- **Kutsetegevuse valdkonna nõukogu** (kuni 25 nõukogu Eestile olulisemates kutsetegevusvaldkondades) - kutseala valdkonna spetsialiste koondav ekspertkogu, kes seirab, analüüsib, prognoosib oma valdkonna tööturuarenguid ning taseme- ja täiendõppe olukorda, on partneriks Haridus- ja Teadusministeeriumile kutsealavaldkonna kvalifikatsioonide sisu ajakohasuse üle otsustamisel ning teavitab ühiskonda nendest arengutest;
- **Valdkondade ülene Koordinatsioonikogu** on erinevate elualade esindajaid koondav ekspertkogu, kes kavandab ja tellib riigi strateegilistest vajadustest lähtudes majandussektorite seireanalüüsi ning prognoosi võrreldava meetodika alusel, teavitab ühiskonda trendidest ning annab HTM-ile, MKM-ile ja Sotsiaalministeeriumile soovitusi taseme- ja täiendõppe avaliku sektori eelarvest finantseeritavate koolituskohtade valdkondlikuks jaotamiseks.

2. Keskhariduse järgse õppe õppekavade (bakalaureuse-, rakenduskõrghariduse, lühikese tsükli ning keskhariduse baasil pakutava kutseõppe) **korrastamine** kutsetegevuse valdkonniti.

- Haridus- ja Teadusministeerium juhib koostöös kutsetegevuse valdkonna nõukogudega seda protsessi nii, et ühiskonna jaoks oleks arusaadav eri kvalifikatsioonide sisu ning et vajalike kvalifikatsioonide omandamine oleks korraldatud tõhusalt (mh sobiva õpiaja ning praktika piisava osatähtsusega). Senisest suurem ressurss suunatakse kvaliteetse praktika korraldamisse.
- Õppeasutused vastutavad, et **õppekavad on ajakohased**, arvestavad tööturu vajadusi ning on seotud kutsekvalifikatsioonisüsteemiga.
- Töömaailma esindajad osalevad aktiivselt õppekavade arendamises ja õppeprotsessi kujundamises.

3. Praktikakorralduse kvaliteedi tagamiseks käivitatakse keskne **arendusprogramm**, mis arvestades eri majandusharude vajadusi pakub metoodilist tuge nii kutseõppeasutustele, kõrgkoolidele kui ka tööandjatele. Selleks on vajalikud järgmised tegevused:

- Teadlikkuse tõstmine praktika paremaks korralduseks nii ettevõtjate kui õppeasutuste hulgas, kasutatava terminoloogia ühtlustamine, praktikakorralduse parimate praktikate levitamine.
- Kvaliteedi kindlustamise protsessis suurendatakse tähelepanu praktikakorraldusele ja praktika juhendamisele.
- Õppeasutused korraldavad praktikajuhendajate töö tasustamise väike- ja keskmisega suurusega ettevõtetes, et oleks tagatud praktikajuhendajate vastutus praktika eesmärkide täitmiseks.

4. Teadlike valikute kujundamiseks karjääriinfo – ja nõustamisteenuste pakkumine (karjääriinfo ja -õpetus, info ameti- ja kutsealade tööhõive, töötuse ja palkade kohta, karjäärinõustamine).

Teadlikumad otsused võimaldavad inimestel oma potentsiaali väljaarendamist võimalikult parimal moel. Teadlik erialavalik aitab vähendada õpingute katkestamist ning loob eeldused, et inimene leiab omandatud teadmiste ja oskuste baasilt hiljem ka rakenduse töömaailmas. Selleks:

- Pakutakse nõustamisteenuseid süsteemselt, prioriteediks on põhikooli III aste (7.-9. klass), kus tagatakse karjääriõpe ja -nõustamine kõigile õpilastele.
- HTM koostöös Sotsiaalministeeriumiga töötavad välja tervikliku karjäärinõustamissüsteemi, mis loob võimalused inimestele, kes soovivad ennast täiendada või omandada hoopis uut eriala. Avaliku raha abil tagatakse teenuste kättesaadavus nõrgema konkurentsivõimega inimestele.
- HTM teeb vajalikud ümberkorraldused, et riiklikul tasandil tekib portaal, kus on kasutajasõbralikult kättesaadav info erinevate täiend- ja ümberõppevõimaluste kohta. Huvilistele tagatakse piirkondlikes keskustes karjääriinfo- ja nõustamisteenused uue kvalifikatsiooni omandamise võimalikest õpiteedest. Tagatakse nõustamiskeskuste kvaliteet ja kestlikkus.
- Töötukassa piirkondlikes keskustes tagatakse kvaliteetne karjäärinõustamine töötutele, antakse soovitusi, kuidas valida õpiteid ja taotlema VÕTA arvestamist tervikkvalifikatsiooni omandamiseks.

5. Meetmete väljatöötamine töötajate ettevalmistamiseks majanduse kasvualdkondades.

Eesti jaoks oluliste majandussektorite kindlustatust kvalifitseeritud kohalike töötajatega tuleb oluliselt parandada, et tõsta Eesti majanduse tootlikkust ja ekspordivõimekust. Esmajärjekorras tuleb tagada „Eesti ettevõtluse kasvustrateegias 2020“ nimetatud kasvualdkondadele suunatud:

- aktiivsed karjääriteenused,
- õppijate ja õpetajate motivatsioonipaketid,
- õppekavade arendustoetused nii taseme- kui ka täiend- ja ümberõppes,
- rahvusvaheliste kogemuste omandamist toetavad meetmed.
- Kõrghariduses kujundatakse toetusmeetmete abil välja kasvualdkondade õppekavad, mis on rahvusvaheliselt atraktiivsed.

IV Õppimine digiajastul

Digiõpe ja -taristu loovad võimalused uue õpikäsituse kiireks juurutamiseks ning õppekvaliteedi tõusuks. Digivara kasutamine õppetöös aitab õppimist köitvamaks muuta ning avardab elukestva õppe võimalusi. Kogu elanikkonna parem tehnoloogia kasutamise oskus aitab kaasa majanduse tootlikumaks muutmisele.

Eesmärk on kaasaegse digitehnoloogia otstarbekam ja tulemuslikum rakendamine õppimisel ja õpetamisel, kogu elanikkonna digioskuste parandamine ning ligipääsu tagamine digiõppele.

Strateegilised meetmed:

1. Digikultuuri integreerimine õppeprotsessi: IKT lõimimine õppekavadesse kõigil haridustasemetel. Tehnoloogilisest innovatsioonist inspireeritud pedagoogiline ja koolikorralduslik haridusuendus peab toimima süstemaatiliselt, selle eelduseks on haridustehnoloogilise toe tagamine juhtkonnale, õpetajatele ja õppijatele kõigis õppeasutustes. Uuendatakse informaatikaõpetust põhikoolis, et tagada digioskuste baasase põhikoolis, mida hinnatakse.

Olulised tegevused on:

- Tegevõpetajatele tagatakse koolitusvõimalused.
- Ülikoolide juures olevad didaktikakeskused levitavad häid praktikanäiteid, toetavad digi-innovatsiooni koolides ja õpetajate võrgustikke.
- Õpetajatele tagatakse haridustehnoloogiline tugi, et digiajastu võimalusi õppetöös paremini ära kasutada.

2. Minnakse üle **digitaalsele õppevarale**, mille hulka kuuluvad e-õpikud, avatud õppematerjalid ning veebipõhised eksamid. Haridus- ja Teadusministeerium korraldab juhendmaterjalid ning koolitused uue õpikäsituse rakendamist toetavate digitaalsete õppematerjalide koostajatele.

3. **Igale üldhariduskoolis õppijale tagatakse ligipääs õppimist toetavale kaasaegsele digitaristule.** Ambitsioonikaks eesmärgiks on, et kõik õpilased ja õpetajad saavad kasutada õppetöös arvutit ja seda toetav digitaalne õpikeskkond (sh riigi, omavalitsuse ja kooli tasandi koosvõimelised infosüsteemid ja teenused) on kättesaadav igale õppijale.

4. **Digipädevuste hindamismudelite loomine ja rakendamine** (õpetajatele, õpilastele, koolijuhtidele, täiskasvanud õppijatele) ning nende tunnustamise süsteemi juurutamine.

V Õppes osaluse kasv

Eesti hariduse rahastamise osakaal avaliku sektori eelarvest on täna võrreldav edukate riikidega. Rahastamine peaks senisest rohkem arvestama sihtrühmade võimaluste, vajaduste ja eripäradega, et saavutada elukestvas õppes osaluse kasv. Rahastamisotsused peavad lähtuma prioriteetidest ja riigi võimalustest, olema avalikud ja selged.

Eesmärk on elukestvas õppes osaluse kasv ja strateegia teiste eesmärkide saavutamist toetav tõhus rahastamine.

Strateegilised meetmed:

1. **Üldhariduse rahastamismudeli väljatöötamine ja rakendamine**, mis tagab õppijatele juurdepääsu kvaliteetsele kodulähedasele põhikoolile ning mitmeid valikuvõimalusi pakkuvale gümnaasiumile igas maakonnas. Rahastamine katab õppetöö läbiviimisega seotud kulud seaduses ettenähtud kvaliteeditasemel ja mahus. Gümnaasiumid on reeglina põhikoolidest lahutatud ja kuuluvad riigi haldusalasse.
2. **Kutsehariduse rahastamismudeli väljatöötamine ja rakendamine**, mis suunab õppeasutusi suuremale tulemuslikkusele ja väärtustaks kvaliteeti.
3. **Täiend- ja ümberõppe rahastamismudeli väljatöötamine**, mis põhineb õppija, riigi ning tööandja osalisel panustamisel ja tagaks elukestvas õppes osaluse võimalused ka pärast tõekefonde rahastamisperioodi lõppu.

- 4. Kõigile lastele võimaluse loomine alushariduse õppekavas osalemiseks vähemalt aasta enne kooli**, sest eri riikide uuringud on näidanud, et investeerimine alusharidusse on ühiskonna jaoks kõige suurema tasuvusega. Omavalitsus loob vajalikul arvul lastehoiu- ja lasteaiakohti, tagades alushariduse õppekava eesmärkide täitmise.
- 5. Hariduslike erivajadustega õppijate tugiteenuste rahastamismudeli ja teenuste standardi väljatöötamine ja rakendamine** kõikidel haridustasemetel ja õppeliikides ning koolitatud spetsialistide võrgustiku kindlustamine.
- 6. Tingimuste loomine nõrgema konkurentsivõimega inimestele õppes osalemiseks** (alla keskharidusega inimesed, töötud, eesti keelt mitteoskavad jt), et nad saaksid omandada uue kvalifikatsiooni ning hiljem end parimal võimalikul viisil tööelus teostada. Selleks on vajalik riigi ja kohaliku omavalitsuste koostöös:
- erinevate paindlike koolituskursuste pakkumine ja aktiivne karjäärinõustamine selgelt sihistatud kindlatele sihtrühmadele;
 - täiskasvanute gümnaasiumide süsteemi ümbermõtestamine elukestva õppe süsteemile kohaselt (sh VÕTA rakendamine keskhariduse tasemel);
 - õpipoisiõppe skeemi populariseerimine tööandjate ning sihtrühma hulgas;
 - osa-ajaga töö propageerimine;
 - tugiteenuste pakkumine (õppenõustamine, karjääriinfo, sõidutoetus, lapsehoiuteenus), et töötavatel inimestel oleks võimalik õppetöös/ümberõppes osaleda;
 - muude sotsiaalteenuste ja -toetuste sidustamine karjääri- ja tööturule naasmise toetamise teenustega.
- 7. Üliõpilaste vajaduspõhise toetus- ja laenuskeemi ning stipendiumide süsteemi edasiarendus ning seire, liikumaks** suunas, et üliõpilaskond vastuvõtul, õpingute ajal ning lõpetamisel peegeldaks ühiskonna struktuuri (eelkõige sooline, keeleline ja sotsiaal-majanduslik mõõde).
- 8. Vene õppekeelega põhikooli lõpetajatele tagatakse eesti keele oskus** iseseisva keelekasutaja tasemel, mis on vajalik õpingute jätkamiseks gümnaasiumis ja/ või kutseõppeasutuses.

Selleks

- laiendatakse eestikeelset aineõpet vene õppekeelega põhikoolis;
- toetatakse riikliku programmi raames eri algatusi eesti keele õppe taseme parandamiseks vene õppekeelega koolis;
- toetatakse vene emakeelega laste õpinguid eesti õppekeelega koolis (õpetajate täiendkoolitus, pikapäevarühmad, õpetajate lähtetoetus, mitmekultuurilisuse õpe, vene kultuurilugu jmt);
- koolieelsetes lasteasutustes korraldatakse eakohaseid meetodeid kasutades kvaliteetne eesti keele õpe, lastele pakutakse eestikeelseid tegevusi.

Strateegia rakendamine: juhtimine ja programmid

Juhtimine ja koordineerimine

Strateegia rakendamise edukus sõltub sellest, kas kõik olulised osapooled võtavad selge vastutuse:

- õppija vastutab õppes osaluse, oma õpitee kujundamise ning alustatud õpingute lõpuleviimise eest;
- lapsevanem toetab õppijat täiskasvanuks saamiseni, põhihariduse ulatuses vastutab vanem lapse koolikohustuse täitmise eest;
- õppeasutus vastutab õppe ja õpikeskkonna kvaliteedi eest;
- kohalik omavalitsus vastutab, et kodulähedane kvaliteetne alus- ja põhiharidus ning vajalikud tugiteenused oleksid kättesaadavad;
- tööandjad vastutavad, et töömaailma ootused haridussüsteemile oleksid selged ning nad pakuvad õppijatele praktikakohti, õpipoisikoolitust, jmt;
- riik vastutab, et kättesaadav oleks kvaliteetne ja valikuterohke kesk-, kutse- ja kõrgharidus ning et oleks olemas asjalik tööturuinfo ja karjäärinõustamine.

Strateegia rakendamist koordineerib HTM ja selle elluviimisse panustavad teised ministeeriumid.

Strateegia elluviimise seiramiseks ning meetmete uuendamiseks kutsutakse kokku kuni 15liikmeline elukestva õppe strateegia juhtkomisjon, kuhu kuuluvad haridus- ja töömaailma eksperdid. Juhtkomisjon vaatab iga aasta järel üle strateegia elluviimise tulemused ning teeb vajadusel ettepanekuid strateegiliste meetmete uuendamiseks või täiendamiseks. Strateegia eesmärkide saavutamise ning tegevuste elluviimise hindamiseks tellib HTM 2017. a. sõltumatu hindamise, kus analüüsitakse, kas kokkulepitud eesmärkide saavutamiseks rakendatakse sobivaid meetmeid ning mida muuta või kohandada vastavalt muutunud oludele. Sõltumatu analüüsi tulemusi tutvustatakse avaliku hariduskonverentsil. Kõigi strateegias esitatud meetmete elluviimise rakendamist kajastatakse igal aastal Haridus- ja Teadusministeeriumi arengukavas „Tark ja tegus rahvas“.

Strateegia rakendamine

Strateegia elluviimiseks koostab Haridus- ja Teadusministeerium 3 kuu jooksul strateegia vastuvõtmisest rakendusplaani. Rakendusplaanis näidatakse kavandatavad tegevused koos indikaatorite, eelarvete ja vastutajatega aastate lõikes. Rakendusplaani uuendatakse igal aastal RESi koostamise käigus. Iga uue rakendusplaaniga esitatakse Vabariigi Valitsusele eelneva rakendusplaani täitmise aruanne.

Strateegias ettenähtud tegevuste rakendamiseks koostab Haridus- ja Teadusministeerium järgmised programmid:

- Üldharidus, sh alusharidus
- Kutseharidus,
- Kõrgharidus,
- Täiskasvanuharidus.
- Teemaatilised:
 - ✓ Uue õpikäsituse rakendamine.
 - ✓ Õpetajate ja koolijuhtide professionaalne areng
 - ✓ Elukestev õpe ja tööturg: seire- ja prognoosisüsteem ning karjääriteenused, praktika.
 - ✓ Õppimine digiajastul.
 - ✓ Õppes osaluse kasv.

Eesmärkide saavutamist mõõtvad näitajad

I Uue õpikäsituse rakendamine

1. PISA 5 ja 6 taseme saavutanud õppijate osakaal on tõusnud lugemises 10%, matemaatikas 16% loodusteadustes 14,4%-ni;
2. Madala funktsionaalse lugemisoskuse, matemaatilise ja loodusteadusliku kirjaoskusega (PISA alla 2. taseme saavutanud õppijate osakaal) 15-aastaste noorte osakaal on langenud vastavalt 9, 8, 6%-ni;
3. Põhikoolist väljalangevus on alla 1%. Vahed poiste ja tüdrukute väljalangevuses on vähenenud;
4. Õppijate, lastevanemate, õpetajate ja koolijuhtide rahulolu-uuringu tulemused.

Pädevad ja motiveeritud õpetajad ja õppeasutuste juhid

5. Alla 30-a õpetajate osakaal on kasvanud 12,5 %-ni;
6. Konkurss õpetajakoolituse õppekavadele on suurenenud;
7. Õpetajate sooline struktuur on muutunud tasakaalustatumaks, meesõpetajate osakaal on kasvanud 25%-ni;
8. Õpetajate ja koolijuhtide rahulolu uuringu tulemused.

Elukestva õppe ja eneseteostusvõimaluste vastavus

9. Erialase kvalifikatsiooniga täiskasvanute (25-64 aastased) osakaal vähemalt 75%;
10. Täiskasvanute (25-64) elukestvas õppes osaluse määr 20% ning vahed madala, keskmise ja kõrge haridustasemega inimeste osalemise määras on oluliselt vähenenud;
11. Loodus- ja täppisteaduste ning tehnoloogia erialade lõpetajate osakaal on kasvanud 25%-ni;
12. Keskelt läbiviidud tööandjate rahulolu-uuringute tulemused;
13. Karjäärinõustamise läbinud põhikooli lõpetajate osakaal on 100% ja rahulolu teenustega on hea. Kutse- ja kõrghariduses esimesel kursusel õpingud katkestanute osakaal on vähem kui 20%;
14. 35 % põhikooli lõpetanutest jätkab õpinguid kutseõppe õppekavadel.

Õppimine digiajastul

15. Kõik õppijad ja õpetajad kasutavad õppeprotsessis igapäevaselt arvutit vm personaalset digivahendit;
16. Digiajastu õpikeskkonda (üks ühele arvutikasutust pakkuvad) pakkuvate õppeasutuste (s.h. täiskasvanute koolituskeskuste) osakaal;
17. Vähemalt minimaalsete digipädevustega inimeste osakaal 16-74 eärühmas on 80%;
18. Kõigil põhikooli lõpetajatel on tõendatult olemas IKT baasoskused.

Õppes osaluse kasv

19. Täiskasvanute (25-64a) elukestvas õppes osaluse määr on 20% ning vahed madala, keskmise ja kõrge haridustasemega inimeste osalemise määras on oluliselt vähenenud;
20. Kõrgharidusega noorte osakaal eärühmas 30-34 a on 40%;
21. I klassi õpilaste osakaal, kes eelmisel aastal osalesid alushariduse õppekavas on 98%;
22. 4-6 a laste vanuserühmas on osalus alushariduse tasemel 98% ning 1,5-3 a laste seas 80%;
23. Vene õppekeelega põhikooli lõpetajate osakaal, kes valdavad eesti keelt iseseisva keelekasutaja tasemel ...%;
24. Vene õppekeelega kutsekeskhariduse lõpetajate osakaal, kes valdavad eesti keelt iseseisva keelekasutaja tasemel ...%.